

Citation:

Ph.H. Kuenen, Levensbericht C.H. Edelman, in:
Jaarboek, 1964-1965, Amsterdam, pp. 353-357

LEVENSBERICHT VAN
CORNELIS HENDRIK EDELMAN

(29 januari 1903 — 15 mei 1964)

Edelman was een persoonlijkheid die in ieder gezelschap opviel, hetzij bij een grote bijeenkomst van vakgenoten of in een informele groepering, zoals de Akademie-koffietafel, dan wel in een ontsluiting bij een excursie. Dit kwam niet door zijn uiterlijk, al was dat zeker markant, maar door de dynamische kracht die van hem uitging. Naast grote intelligentie, een rappe denkwijze en veelzijdige eruditie, werd hij vooral gekenmerkt door intense belangstelling en enthousiasme. Of hij nu in een gesprek kwam op een wetenschappelijk detailonderwerp, of bijvoorbeeld op een breed probleem betreffende universitair onderwijs, of wel hulp aan onderontwikkelde gebieden, steeds gooide hij zich met heel zijn energie en verbeeldingskracht in de discussie. Terughoudendheid of bedachtzaamheid waren hem even vreemd als onverschilligheid of schroom. Geen wonder dat hij, naast een overmaat van bewondering en respect, ook wel animositeit opwekte, die hem bij het volvoeren van zijn plannen remde. Ongetwijfeld vormde Edelman een geduchte tegenstander als hij een andere opvatting had en was samenwerking met hem niet altijd gemakkelijk.

Een voor hem zeer kenmerkend voorval speelde zich ruim een kwart eeuw geleden te Groningen af, toen hij een lezing hield over de moleculaire structuur van kleimineralen, een onderwerp waarover hij belangrijke bijdragen leverde. Iemand vroeg hem in de discussie of hij het plan had in deze richting verder te gaan, waarop Edelman antwoordde: „Och, over een paar jaar gaan tweede- en derde-rangkrachten er zich mee bezig houden en dan doen wij allang wat anders.” Sommigen waren geneigd op grond van zulke uitlatingen Edelman als hinderlijk verwaand te zien en toch kan worden volgehouden dat hij dit niet was. Niet alleen heeft hij de aangehaalde bewering van zijn kant volkomen bewaarheid door spoedig geheel andere onderwerpen te kiezen en daar eersterangswerk in te presteren, maar ook moet dat woordje „wij” vooral niet over het hoofd worden gezien.

CORNELIS HENDRIK EDELMAN
(29 januari 1903 — 15 mei 1964)

(naar een schilderij van B. Bruijn in 1955)

Edelman voelde zich steeds deel van een team en zijn enthousiasme gold de meesten waarmee hij in aanraking kwam. Zo is een levendige indruk achtergebleven bij de deelnemers aan een internationale sedimentologische excursie door Nederland in 1951, toen veel van het door Edelman's groep gepresteerde werk gedemonstreerd werd. Het was niet alleen opvallend dat een op de bodemkunde gerichte kartering zulke belangrijke geologische en archeologische resultaten opleverde, getuigend van de brede visie die de leider op zijn wetenschap had, maar het pleitte voor de goede geest in de groep, dat de jonge medewerkers steeds ter plaatse de inleidende uitleg moesten geven en de vragen beantwoorden. Pas bij de bespreking van de algemene gezichtspunten kwam Edelman zelf aan het woord.

De gang van zijn leven moge hier kort worden samengevat ¹⁾. Rotterdammer van geboorte, ging hij — na een H.B.S.-opleiding — in 1919 in Delft studeren. Reeds in 1924 slaagde hij voor het mijn-ingenieursexamen en werd hij assistent voor de mineralogie bij Professor Grutterink. In 1928 werd hij conservator aan het nieuwe instituut te Amsterdam van H. A. Brouwer, een van zijn Delftse leermeesters. Tegelijkertijd zette hij een sediment-petrologisch laboratorium op voor de Bataafse Petroleum Maatschappij. Naast de bewerking der monsters van deze maatschappij ondernam Edelman een uitgebreid onderzoek van Nederlandse oppervlakte sedimenten. Voor dit laatste onderzoek ontwikkelde hij originele en praktische methoden, die hem snel tot een overzicht leidden. Hierdoor kon hij een nieuw begrip invoeren, dat van sediment-petrologische provincies, een basis waarop vele medewerkers en leerlingen, uit binnen- en buitenland, hebben doorgewerkt. Zijn promotie, cum laude, op dit onderzoek onder Brouwer vond plaats op 27 september 1933. Juist met vier dagen speling kan hij als doctor zijn benoeming ontvangen tot gewoon hoogleraar in de mineralogie, petrologie, geologie en agrogeologie te Wageningen.

Dit professoraat werd een groot succes, hetgeen o.a. blijkt uit het aantal van 26 onder Edelman bewerkte proefschriften, evenals uit de verheffing van de bodemkunde van bijvak tot hoofdrichting, enkele jaren geleden. Bij zijn 25-jarig ambtsjubileum heeft een leerling getuigd van de stimulans die van Edelman uitging en die

¹⁾ Anonym (1953) De Van Waterschoot van der Gracht-ercpenning verleend aan Prof. Dr. C. H. Edelman, m.i. Geol. en Mijnb., 15, pp. 102-104.

Doeglas, D. J. (1964) In memoriam Prof. Dr. Ir. C. H. Edelman, m.i. Geol. en Mijnb., 43, pp. 248-249.

hem tot een bijzonder inspirerende docent maakte²⁾. Uit dat opstel voelt men hoe het dagelijks contact bij zijn studenten niet leidde tot vervlakking maar tot aangroei van het respect dat zij van meet af aan voor zijn wetenschappelijke prestaties en vooral ook voor de hele mens Edelman voelden.

De brede vlucht die de studie in de bodemkunde te Wageningen onder zijn bezielende leiding heeft genomen, blijkt echter ook uit het grote aantal buitenlanders dat er is komen werken voor kortere of langere tijd en uit de groei en differentiatie die zijn instituut heeft vertoond.

Edelman werkte echter niet alleen inspirerend op zijn leerlingen, maar hij heeft zich steeds met grote voortvarendheid ingezet om werkingen voor hen te vinden, veelal in het buitenland. Men doet zijn medewerkers niet te kort door te beweren dat het in de eerste plaats aan Edelman te danken is, dat Wageningen een begrip op zichzelf is geworden in de internationale bodemkundige wereld.

Ver over de 200 publikaties, waaronder ook boeken, getuigen van Edelman's doortastendheid. Toen bij de oorlog in 1940 een deel van de tekst en de literatuurlijst verloren gingen van een compilatie over de bodemkunde van Insulinde, vond hij de kracht deze uitgebreide studie toch snel tot een goed einde te brengen. Een aantal van zijn geschriften diende de popularisatie van zijn wetenschap of voorlichting aan niet-vakgenoten, dan wel om de betekenis van de bodemkartering voor onze maatschappij te belichten.

Bij zijn komst in Wageningen vond Edelman daar een merkwaardig man in zijn staf, Dr. Ir. W. A. J. Oosting. Deze had eigen wegen in de bodemkunde ingeslagen en regionaal veldwerk ter hand genomen, een benaderingswijze van het vak, die vrijwel uniek was. Edelman was de eerste die appreciatie voor dit onderzoek vertoonde en hem aanmoedigde.

Al spoedig zette Edelman zich geheel in om een dienst voor het bodemkundig karteren van Nederland te laten creëren, als consequentie van de erkenning van de waarde van Oosting's opvattingen. Later, na de dood van Oosting in 1942, ging Edelman zich geheel op dit bodemkarteren toeleggen. Gedurende een onderduiktijd van 1943 tot de bevrijding heeft hij met een aantal leerlingen de Bom-melerwaard bodemkundig in kaart gebracht. Nieuwe globale, maar snelle, veldmethoden werden ontwikkeld, o.a. het toepassen van hand-

²⁾ Osse, M. J. M. (1959) Prof. Dr. Ir. C. H. Edelman 25 jaar hoogleraar aan de Landbouwhogeschool. Boor en Spade, X, pp. 1-19.

boringen om tussen grotere proefkuilen te interpoleren. Dit liet toe de verspreiding van de formaties met ongekeerde nauwkeurigheid in snel tempo vast te stellen en de overgangen op te sporen die zo een diagnostische waarde hebben. Nimmer was de samenhang tussen geologische geschiedenis van de ondergrond en bodemkundige gesteldheid ter plaatse zó duidelijk aangetoond als hier in de Bommelerwaard. De hele kartering werd op zó voortreffelijke wijze uitgevoerd en gedocumenteerd dat het grote nut van dit soort werk op overtuigende wijze was aangetoond. Zo konden de autoriteiten worden overtuigd en reeds in augustus 1945 werd dan ook de Stichting voor Bodemkartering in het leven geroepen, natuurlijk onder directie van Edelman. Hoewel de leider nooit uit het oog verloor, dat het hoofddoel was landbouw en cultuurtechniek te dienen, toch zijn de werkzaamheden op zo ruime wetenschappelijke basis gesteld dat de kennis en inzichten omtrent geomorfologie en oppervlakte geologie, de archeologie en jongere landschapsgeschiedenis op spectaculaire wijze werden belicht. Ook de planologie bleek een machtig nieuw hulpmiddel te hebben ontvangen. Het veldwerk was voor de geologie zelfs zó vruchtbaar, dat het een belangrijk argument opleverde voor de inmiddels ondernomen geologische herkartering van ons land.

Tien jaar lang heeft Edelman de dienst voor de bodemkartering geleid en als een bloeiende instantie toen aan zijn leerlingen overgedragen, een dienst gekenmerkt door enthousiasme en goede samenwerking van heel het personeel. Hij moet wel over een fenomenale werkkraft beschikt hebben om deze volle taak naast zijn professoraat en zelfs het rectoraat 1946/47 te hebben kunnen volbrengen. Maar daar kwamen nog allerlei drukke internationale contacten en bezigheden bij, congressen, studiereizen, adviezen, enz. Hij werd na de oorlog gekozen tot voorzitter van de opnieuw opgerichte Internationale Bodemkundige Vereniging en was voorzitter van het IVe Internationale Congres, dat in 1950 te Amsterdam werd gehouden. De excursies, grotendeels een demonstratie van wat de Wageningse school tot stand had gebracht, maakten grote indruk op de buitenlandse deelnemers.

De methodes van Edelman hebben door hun evidente resultaten en door zijn gave anderen te inspireren — want hij was een geboren propagandist in de goede zin — niet alleen in Nederland toepassing gevonden, maar ook in vele andere landen. Edelman werd nooit moe zijn denkbeelden te verkondigen, integendeel, zijn enthousiasme groeide bij iedere herhaling en de denkbeelden groeiden mee. Zo kwam

het dat talloze buitenlanders de Nederlandse karteringsresultaten kwamen zien, of zelfs in Wageningen in de leer kwamen. Of wel nodigden zij Edelman uit bij hen te komen demonstreren en overleggen. Daarnaast of in verband daarmee zijn vele van zijn leerlingen elders aan de slag gekomen en hebben daarbij de Wageningse leer uitgedragen.

Men zou van een man als Edelman misschien niet verwacht hebben dat hij reeds na 10 jaar de leiding van zijn Bodemkartering aan anderen zou toevertrouwen. Maar het was zeker wijs gezien niet zó lang de lakens te blijven uitdelen tot geen der medewerkers meer tot zelfstandig handelen in staat zou zijn. Dat hij nog als wetenschappelijk adviseur aanbleef, toont dat hij niet — zoals vele leiding gevende figuren — het afscheid van zijn geestes- en troetelkind alleen kon verdragen door het de rug toe te keren³⁾. Wel vond Edelman's rusteloos zoekende geest meteen weer een nieuwe bron van interesse: agrarisch-historische en historisch-geografische problemen. Om hier van zijn jeugdig elan te spreken is geen holle frase.

Dat Edelman ettelijke malen in zijn wetenschappelijke carrière zo radicaal op een andere kweek is overgegaan is misschien jammer, want iedere keer moest hij weer eerst jonge bomen planten en een nieuwe klantenkring zoeken. In beide ging natuurlijk veel tijd zitten en de oogst kwam minder geregeld binnen dan wanneer hij een standvastige belangstelling had gehad. Maar kennelijk had hij aan deze wisselingen behoefte en hielden zij zijn geest jong. Bovendien waren ze niet geheel willekeurig en wist hij telkens weer verband tussen de bewerkte gebieden te leggen. De nieuwste aanplant heeft hij helaas nauwelijks tot bloei kunnen brengen, want vrij spoedig overviel hem eind 1961 een slopende ziekte. Ettelijke malen wist hij zich van een inzinking te herstellen en kon men hopen dat hij de ellende had overwonnen, maar ten slotte is hij op 15 mei 1964 overleden. Hiermee verloor de Akademie een lid wiens werk — op wetenschappelijke gronden gefundeerd — van grote waarde voor de menselijke samenleving is geweest en zeker nog tot in een verre toekomst vruchten zal afwerpen.

PH. H. KUENEN

³⁾ Zo juist, in augustus 1964, verscheen als kroon op dit streven van Edelman het eerste blad van de Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, met bijbehorende Toelichtingen. De uitvoering is voortreffelijk. Hij heeft dit moment, dat hem zulke bijzondere voldoening zou hebben gegeven, helaas niet meer beleefd.